

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 116 1995

Svenska Litteratursällskapet

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson

Lund: Per Rydén, Margareta Wirmark

Stockholm: Anders Cullhed, Ulf Boëthius, Ingemar Algulin

Umeå: Anders Pettersson

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktör: Docent Ulf Wittrock

Distribution: Svenska Litteratursällskapet,
Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 UPPSALA

Utgiven med stöd av

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Bidrag till *Samlaren* skall lämnas dels på diskett (företädesvis i ordbehandlingsprogrammen Word för Windows, Word för DOS eller Word Perfect), dels i form av utskrift på papper.

Bidrag insänds till: Svenska Litteratursällskapet, Litt.vet. inst., Slottet, ing. A0, 752 37 UPPSALA.

Bidrag lämnade senare än 30 juni 1996 kan ej publiceras i *Samlaren* 117 1996.

ISBN 91-87666-10-3

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Gotab, Stockholm 1996

medvirke til en almen straming af kravene til den slags udgivelser. Bogen er et pionerarbejde, og man kan kun håbe, at forfatteren får mulighed for at fortsætte de nylatinstudier, hun så strålende har påbegyndt.

Minna Skafte Jensen

Per-Olof Erixon: *Ett spann över svarta ingentinget. Linjer i Thorsten Jonssons författarskap*. Carlssons. Stockholm 1994.

Thorsten Jonsson är numera mest känd som novellförfattare. Samlingen *Fly till vatten och morgon* (1941) var av odiskutabel betydelse för den senare 40-talsnovellistiken och blev tidigt en klassiker som fortfarande förmår fångsla nya läsare. Kring denna novellsamling grupperar sig Jonssons övriga litterära verksamhet, som var ovanligt omfattande med tanke på att han dog redan 1950 vid endast fyrtio års ålder.

Ett syfte med Per-Olof Erixons avhandling är helt enkelt att aktualisera Jonssons författarskap. Med avhandlingens underrubrik »Linjer i Thorsten Jonssons författarskap» antyds dock en begränsning i målsättningen, och denna preciseras ytterligare (s. 13) till »att följa utvecklingen av det poetiska universum man kan urskilja i de texter som föregår novelldebuten, främst den existentiella problematiken, men också reflexionerna över skrivandet liksom det samtidsanknutna sociala och politiska perspektivet». Avhandlingsförfattaren har också funnit anledning teckna Jonssons biografi, som i många avseenden sägs öka förståelsen av hans texter, men biografien är inte tänkt som ett psykologiskt porträtt utan mera som en kronologisk redogörelse för ett livsförlopp till vilken den övriga framställningen kan relateras. I de biografiska avsnitten behandlas också Jonssons litteraturkritik; i fokus står dock hela tiden hans skönlitterära texter.

De linjer underrubriken talar om är de tre temata som nämns i citatet: den existentiella problematiken, reflexionerna över skrivandet, det samtidsanknutna sociala och politiska perspektivet. Vidare är det en huvudtanke i avhandlingen, att dessa tre temata kan urskiljas redan i ungdomstexterna och att de därefter kan följas fram igenom författarskapet. Jonssons övriga verksamhet – som kritiker, journalist, översättare osv. – bildar då en bakgrund till studiet av dessa linjer och studeras inte för sin egen skull.

Om denna målsättning kan sägas att den är påfallande vag: nästan alla författarskap från perioden fokuserar existentiell problematik, reflekterar över författarskapet och har sociala och politiska perspektiv. Det är också svårt att se att avhandlingen i fortsättningen följer denna målsättning: mycket mer behandlas där än som faller under de här antydda linjerna. Man gör sannolikt avhandlingen störst rättvisa, om man utgår från att den vill ge en delvis reviderad bild av Thorsten Jonssons hela skönlitterära produktion och att de tre tematiska komplex som ovan nämndes därvid står i centrum.

Uppläggningsen förefaller också delvis vara beroende av att det (förutom Erixons egen licentiatavhandling från 1992) finns ytterligare två avhandlingar om

Thorsten Jonsson: en licentiatavhandling av Per Olov Enquist från 1966 och en amerikansk doktorsavhandling från 1978 av Christina Söderhjelm McKnight.

Ett spann över svarta ingentinget består av sju kapitler. I två av dessa (nr 1 och 5) behandlas Thorsten Jonssons liv och hans verksamhet utanför det skönlitterära fältet. Kapitel två behandlar hans författarskap före novelldebuten. De återstående fyra behandlar vart och ett en av hans prosaböcker. Avhandlingen innehåller också en bilaga, som förtecknar Jonssons publicerade böcker, noveller, dikter, recensioner, litteraturartiklar, ledare, essäer och kåserier – däremot märkligt nog inte hans översättningar.

Framställningen är kronologisk, och de sju kapitlen är fördelade på två delar. Första delen (de fyra första kapitlen) behandlar Jonssons liv och litterära verksamhet fram till våren 1943, då han blev Dagens Nyheter USA-korrespondent. Andra delen (de tre sista kapitlen) behandlar amerikavistelsen och den litterära produktionen efter hemkomsten 1946.

De biografiska kapitlen 1 och 5 omfattar tillsammans drygt en tredjedel av avhandlingen, men där behandlas också Jonssons verksamhet som översättare och kritiker, tyvärr dock utan att något försök görs att ge en helhetskaraktäristik av honom i dessa roller.

För att teckna bilden av den unge Thorsten Jonsson har Erixon lagt ner ett stort arbete. Intervjuer med vänner och bevarade brev har givit många intressanta upplysningar. Framför allt breven till Axel Strindberg är givande för att belysa Jonssons intellektuella utveckling. Också breven till Bonniers förlag är av intresse, liksom breven till DN:s chefredaktör Sten Dehlgren under amerikavisten.

Om den bild man får av Thorsten Jonsson och hans intellektuella utveckling i de två biografiska kapitlen kan man väl säga att den är korrekt i den meningen att framställningen innehåller ytterligt få fel. Däremot kan man diskutera urvalet av fakta. Är det just detta som är väsentligt att lyfta fram? Erixons bild av Thorsten Jonsson blir ofta påfallande privat. Intresset koncentreras ensidigt på honom och få försök görs att beskriva de intellektuella miljöer i vilka han rörde sig.

Ta t.ex. åren vid Stockholms högskola 1928–1932 – vilken intellektuell miljö kom han då in i? Vilka mer än Axel Strindberg och Ingemar Wizelius hade han kontakt med? Eller miljön efter återkomsten till Stockholm 1935, då han redan debuterat som författare och som det synes målmedvetet söker skaffa sig en position som kritiker och successivt byter upp sig till alltmer prestigefyllda och kanske framför allt mer välbetalande tidskrifter: från Frihet, där han skrev 1935–1938, till Tiden (från 1936) och BLM (från 1939) och Vi (från 1942).

Eller detta att han ingår i redaktionen för kalendern Horisont, krigsårens mest prestigefyllda och ambitiösa svenska publikation för modern litteratur – hur kom det sig att han hamnade där? Hur ser den litterära och intellektuella miljö ut, i vilken han rör sig under de betydelsefulla sista åren av 1930-talet? När lärde han känna t.ex. Artur Lundkvist och Erik Lindegren?

Eller kanske mer betydelsefullt: när lärde han känna Eyvind Johnson och hur var förhållandet mellan dem?

Både ideologiskt och berättartekniskt finns stora likheter, men är det bara följsamhet från Thorsten Jonssons sida – eller har påverkan också gått i andra riktningen?

På Kungliga biblioteket finns ett 40-tal brev från Thorsten Jonsson till Eyvind Johnson från åren 1939–1950, som tyder på att de måste ha stått varandra mycket nära. Nu är dessa brev i och för sig inte särskilt givande i det här sammanhanget, men det är ändå märkligt att de inte har utnyttjats eller att avhandlingsförfattaren inte har gjort några försök att intervjua Cilla Johnson.

Också Thorsten Jonssons förhållande till det svenska litterära 40-talet är ofullständigt belyst. Av den omständigheten att han inte recenserade 40-talisternas böcker kan man inte dra slutsatsen att han stod i motsatsställning till dem – han skrev ju över huvud taget sällan om ny svensk litteratur. Och bråket i författarförbundet 1948, som har fått en egen rubrik på s. 161, handlade väl inte i första hand om att vara för eller emot 40-talisterna utan om att vara för eller emot anhängarna av det som snart skulle kallas den tredje ståndpunkten – och där var ju Jonssons ståndpunktstaggande, med hans starka USA-anknytning, tämligen givet. Man saknar i det här sammanhanget en referens till Jan Gehlins *Floden och virvlarna. Linjer och episoder ur hundra års författarfacklig historia* (1993), som ägnar ett tiotal sidor åt den här historien.

Också beträffande USA-tiden blir perspektivet påfallande begränsat. Man fäster sig till att börja med vid att Erixon inte använt sig av Gunnar Eidevalls avhandling *Amerika i svensk 1900-talslitteratur* (1983), där sjätte kapitlet heter »Från positiv Amerikasyn till tredje ståndpunkt. Centralgestalt Thorsten Jonsson». Vidare är det egendomligt att Jonssons *Sidor av Amerika. Intryck och resonemang* (1946) över huvud taget inte behandlas. Inte heller görs något försök att sätta in Jonssons amerikaskildringar i ett sammanhang. Jonssons bok var ju bara en i raden av sådana skildringar under och strax efter kriget: Alva och Gunnar Myrdals *Kontakt med Amerika* (1941), Gunnar Myrdals *Amerika mitt i världen* (1943), Victor Vindes *Amerika slår till* (1943) och Herbert Tingstens *Problem i USA* (1948).

En förtjänst hos Erixons avhandling är att den försöker knyta ihop det tidigare och det sena författarskapet. Ingen har tidigare behandlat alla Jonssons prosaverk – Enquist uppehåller sig bara vid de två första och Söderhjelm McKnight vid de två sista. Genom att behandla alla fyra och dessutom det opublicerade materialet och diktsamlingarna kan Erixon visa att författarskapet har en mycket större kontinuitet än man tidigare har observerat. Detta är ett av undersökningens viktigaste resultat.

Erixons analyser och beskrivningar är i allmänhet både insiktsfulla och informativa. Vad man beklagar är att han inte problematiserat materialet och försökt lösa några av de problem som alla som sysslats med Thorsten Jonsson förr eller senare kommit in på – och det är i första hand problem av komparativ art.

Kapitel 2, »Före novelldebuten», är ett av avhandlingens mest innehållsrika. Här har Erixon använt sig av otryckt material i Else Jonssons ägo, som visserligen Enquist tidigare haft tillgång till men inte utnyttjat i

någon större utsträckning. Manuskriptbeskrivningen och försöken till datering är omsorgsfullt gjorda. Syftet med kapitlet är att undersöka den tematik som dominerar i Jonssons skönlitterära texter och på vilket sätt denna tematik förs fram. De två diktsamlingarna (1933 och 1938) behandlas därför inte för sin egen skull utan som material för den tematiska undersökningen. Jonsson är visserligen inte någon originell lyriker, men just därför är han ganska tidstypisk och det finns enstaka rader i dikterna som har något av det senare författarskapets skärpa och precision.

I det sammanhanget skulle man velat ha utrett när och varför Jonsson slutade skriva poesi? Var det på grund av att kritiken av den andra diktsamlingen *Som ett träd* (1938) inte var tillräckligt positiv? Eller var det för att han med *Som det brukar vara* (1939) fann sin form som prosaförfattare? Eller var det för att han när han kom i kontakt med Erik Lindegren och Artur Lundkvist insåg sin egen underlägsenhet som lyriker? Eller slutade han verkligen? Ingen dikt finns tryckt efter samlingen 1938, men den dikt på engelska, som återges på s. 166 f. i avhandlingen och som Söderhjelm McKnight attribuerat till Sterling A. Brown, inleder *Dimman från havet* och i efterordet till den boken heter det att »dikten skrevs under sjukhustiden». Uppenbarligen har utgivarna Eyvind Johnson och Sven Barthel (och väl också rimligen Else Jonsson) trott att Thorsten Jonsson själv skrivit den. Hade han alltså fortsatt att skriva dikter utan att publicera dem – och t.o.m. på engelska?

Kapitel 3 handlar om novellsamlingen *Som det brukar vara* (1939), som knappast i någon större utsträckning uppmärksammats av tidigare forskning. Det är ett välskrivet, välgenomtänkt och innehållsrikt kapitel. Vad man framför allt saknar är mera energiskt anlagda komparativa aspekter. Hur mycket har mötet med Faulkners sammanhängande fiktionsvärld betytt för Jonssons försök att åstadkomma en västerbottnisk motsvarighet? Hur mycket har Eyvind Johnsons noveller betytt, berättartekniskt och motiviskt? Hur mycket av den stilistiska skärpan går tillbaka på studium av Hemingway? Alla de här namnen nämns, men avvägningarna saknas.

I kapitel 4, det om *Fly till vatten och morgon* (1941), har Erixon haft en speciell svårighet att tackla, nämligen P.O. Enquists licentiatavhandling, som framför allt uppmärksammar det dokumentära draget i novellerna, detta att de bygger på verkliga rättsfall. Denna novellsamling är den berättartekniskt mest intressanta av Jonssons böcker, och eftersom Erixon i det här kapitlet själv gör novellanalyser hade det varit på sin plats med en hänvisning till Per-Arne Henricsons analys av »Ensam med en halv liter konjak» i hans och Vivi Edströms *Novellanalyser* (1970), mig veterligt den enda utförliga analys av en Jonsson-novell som finns tryckt.

Diskutabelt är Erixons försök att läsa vissa texter som metalitterära. Avsnittet om novellen »Vinterstycke», som inleder novellsamlingen, heter »Att fånga en brottsling: Thorsten Jonssons metalitterära reflexioner». I den novellen har tidigare kommentatorer fäst sig vid att fjärdingsmannen i novellens början talar i tele-

fon med en man som han kallar »Georg Filipsson den yngre i Kvicträsk», medan den man han i novellens slut skjuter i benet har skrivit sitt namn som »Karl Filipsson, Kvicträsk». Och man har sökt förklara denna motsägelse på olika sätt. Något misstag hos Jonsson kan det dock knappast vara fråga om. Det rimligaste är väl att anta, att mannen heter Georg Karl Filipsson, Georg efter fadern, men att han kallas Karl, vilket fjärdingsmannen inte vet, varför denne på myndighetspersoners vis använder det första förnamnet; dock vet han, att också fadern hette Georg. Det förefaller rimligt, att – som Enquist – se detta som ett sätt att uttrycka att omgivningens (myndigheternas) objektiva bild av Filipsson inte är densamma som hans egen subjektiva bild av sig själv.

Men riktar därmed – som Erixon skriver på s. 131 – »Vinterstycke» uppmärksamheten »också på författarens problem att i överförd betydelse 'fånga' Filipsson och det han representerar»? Kan verkligen denna novell »delvis läsas som en metatext», dvs. som om »den handlar till en del om sig själv och sin egen tillblivelse»?

På ett sätt *kan* den naturligtvis läsas så – Erixon har ju själv gjort det. Men han avser sannolikt något mer: antingen att Jonsson har avsett att den skulle läsas så eller att det är en naturlig läsning för andra kvalificerade läsare, så fort de fått denna läsart påpekad för sig. Något argument för att novellen skall läsas på det sättet ges dock inte.

Kapitel 6 handlar om Jonssons enda roman, *Konvoj* (1947). Erixons tes är att denna roman representerar en »berättarteknisk omorientering» (s. 170). Den berättarteknik Jonsson använder sig av i de två första novellsamlingarna kallar Erixon »objektiv berättarmetod». Detta begrepp definieras aldrig riktigt, men det framgår att han bl.a. menar en berättelse där berättaren inte intervenerar och kommenterar sin egen berättelse, ungefär det som Staffan Björck i *Romanens formvärld* har beskrivit som berättarens frånvaro i verket och som scenisk framställning. Uttrycket – som ju knappast är vanligt i arbeten om berättarteknik – förekommer dock hos Jonsson själv, inte bara i den uppsats från 1948 (»Den objektiva berättarmetoden») som Erixon anför utan redan i *Sex amerikaner*, där han i uppsatsen om Faulkner menar att det går en skiljelinje i dennes författarskap efter *Light in August*, »den mellan en i huvudsak objektiv och en i huvudsak subjektiv teknik. I de senare böckerna träder berättaren fram, ibland till och med på bekostnad av det berättade, och huvudvikten är ofta lagd på författarens i tunga rytmer framvällande, konstrika ordmaleri». Erixons tes är att Jonssons senare författarskap (*Konvoj* och *Dimman från havet*) skulle präglas av ett medvetet avståndstagande från den s.k. objektiva berättarmetoden. Denna tes kan dock ifrågasättas.

Till skillnad från de två första novellsamlingarna finns det i *Konvoj* en ramberättelse (början, slutet och ett parti i mitten). Dessa partier är satta i kursiv och är skrivna i en helt annan stil än boken i övrigt och präglade av stark berättarnärvaro. (Vad Erixon avser med »alla de infälda texter och dagboksavsnitt, som implicit påminner oss om att vi läser en medvetet skapad

berättelse», s. 182, förstår jag däremot inte; det finns ju bara *en* infäld text, den i mitten.) Men frånsett ramberättelsen är *Konvoj* en objektiv berättelse av samma art som novellerna. Som Erixon själv påpekar (s. 173) är det ett slags kollektiv synvinkel som anläggs – dock inte i avsnittet »Hytttrond», som återberättar sådant som rimligen inte kan ha iakttagits av de tre–fyra personer som i övrigt är romanens ledfigurer.

Skillnaden i berättarteknik mellan *Konvoj* och novellsamlingarna förefaller mig därför inte så stor som Erixon hävdar. Skillnaden ligger i att romanen försetts med en ramberättelse, där romanens fiktive författare för ordet. Men romanen blir knappast mera subjektiv för det. Också denne författare är ju objektivrad och ingalunda identisk med Thorsten Jonsson.

Konvoj är knappast »försedd med vad Wayne C. Booth betecknar som en 'self-conscious narrator'» (s. 182). Inte heller kan jag finna att den skulle ge en »föreställning om att vara uppbyggd av två olika typer av dokumentära texter». Tvärtom framkommer det ju alldeles tydligt av ramberättelsen, att själva romanen inte alls är dokumentär utan Borowskis diktande utifrån sina minnen av resan över Atlanten. Och ramberättelsen är väl inte mer dokumentär än någon annan skriven text?

Avhandlingens slutkapitel handlar om den ofullbordade novellsamlingen *Dimman från havet* (1950), där den genomgående berättaren är Henry Taylor, amerikan med skandinaviska rötter. Erixon gör här en fin iakttagelse, när han påpekar närheten till den amerikanska hårdkokta detektivberättelsen av Raymond Chandlers typ, även om jag inte förstår vad som menas med att »Det enda sätt på vilket Thorsten Jonsson kunde lyckas med sitt projekt var att gå in i en amerikansk formaliserad genre» (s. 219). F.ö. gäller ju denna anknytning endast den första novellen, som både till sin uppbyggnad, sina miljöer, sitt persongalleri och sin stil är mycket chandlerisk. Redan den andra novellen är helt annorlunda.

Kanske hade det varit värt att undersöka om inte Jonsson i dessa noveller om amerikanskt medelklassliv också har använt sig – medvetet eller omedvetet – av andra uppslag. Det är förvånande att Erixon inte i detta sammanhang diskuterar Edmund Wilsons novellsamling *Minnen från Hecate County*, som Jonsson översatte just innan han skrev dessa noveller; den svenska översättning kom 1948.

Också jag-berättaren i *Dimman från havet* vill Erixon se som ett resultat av en berättarteknisk nyorientering. I det här fallet är det också mera berättigt än när det gäller *Konvoj*. Men Henry Taylor är precis som Chandlers Philip Marlowe en fiktiv person och någon »konstnärlig subjektivism» (s. 219) är det ingalunda fråga om.

Erixon förefaller mig överdriva Jonssons berättartekniska omorientering. I de första novellsamlingarna använder sig Jonsson av olika tekniker – registrerande av händelser och repliker, inre monolog, synvinkelteknik, collage av pseudodokument osv. Allt detta är – precis som i Hemingways noveller – objektiv berättarteknik bara i den meningen att ingen överordnad berät-

tarröst som kan riskera att bli förväxlad med författarskarnas lov att göra sig hörd.

I *Konvoj* använder han sig i själva romanen av samma tekniker, medan han i ramberättelsen använder en jagberättare som skriver romanen (alltså hittar på den) utifrån sina minnen av sjöresan. I *Dimman från havet* använder han sig konsekvent av en jagberättare som ömsom är biperson, ömsom huvudperson i de historier han berättar.

Det är visserligen sant att distansen mellan å ena sidan Borowski och Henry Taylor och å andra sidan Thorsten Jonsson inte är stor. Det finns skäl att tro att Jonsson delar sina berättares ideologiska värderingar – men berättarna är inte identiska med författaren. När det gäller *Konvoj* kan man diskutera, om inte effekten i stort sett hade blivit densamma utan ramberättelsen. Den innebär en något onödig anvisning om hur vi som läsare skall förhålla oss till romanens huvudperson Borowski. När det gäller *Dimman från havet*, är det möjligt att en konsekvent jagberättelse var enda möjligheten för Thorsten Jonsson att få sagt allt det han ville ha sagt om det samtida USA. Att uttrycka alla de synpunkter på amerikanskt samhälle och amerikansk politik som där ges i en form som den i de två första novellsamlingarna hade stött på oöverstigligen konstnärliga svårigheter.

Det mesta som står i Erixons avhandling är riktigt och påståendena är väl underbyggda. De flesta av de svagheter som jag här har velat peka på sammanhänger med genren, nämligen ambitionen att på en och samma gång skriva en bok om Thorsten Jonssons hela verksamhet och en doktorsavhandling. För att det skall bli en heltäckande bok om Thorsten Jonssons författarskap måste också sådant tas med som är tämligen oproblematiskt och där avhandlingsförfattaren kanske inte har så mycket nytt att säga. Detta har lett till att framställningen ofta blir mer berättande och beskrivande än egentligt problemlösande. Det är därför inte helt lätt att säga vad vi efter Erixons avhandling vet om Thorsten Jonsson som vi inte visste innan. Helhetsbilden har inte nämnvärt förändrats men många små detaljer har fyllts i så att bilden blivit tydligare. Avhandlingens första hälft förefaller mig betydligt mera genomarbetad än andra delen. Tydligare än någon tidigare pekar Erixon på kontinuiteten i författarskapet och på den existentiella tematiken. Däremot förmår han inte övertyga om att författarskapet i högre utsträckning än andra skulle vara präglad av »metalitterära reflexioner».

Det som är mest frapperande är det medvetna avståndstagandet från de flesta komparativa problem (deklarerat redan i inledningen på s. 13). Detta innebär att ämnet Thorsten Jonsson efter Erixons avhandling ingalunda är färdigbehandlat. Snarare skulle man kunna tänka sig, när man nu för första gången har fått en helhetsteckning av detta betydande författarskap, att det skulle kunna stimulera till en rad specialstudier som Erixon inte företar i den här boken: t.ex. om Jonssons förhållande till Eyvind Johnson och till de amerikaner han översatte och introducerade. Och dessa studier kan knappast företas utan en detaljerad undersökning av Thorsten Jonssons stil och berättarteknik. En sådan

undersökning faller dock utanför Erixons huvudsakligen tematiskt inriktade avhandling.

Sverker Göransson

Gudmund Fröberg: »Inifrån det svenska». *Studier i Heidenstams roman Folke Filbyter*. Carlssons 1994.

Gudmund Fröbergs magistrala monografi »Inifrån det svenska». *Studier i Heidenstams roman Folke Filbyter* anlägger dels ett psykologiskt-biografiskt synsätt – romanen är enligt avhandlingsförfattaren framsprungen ur »djupskikten» i författarens personlighet (s. 14) – dels ett »genetiskt, komparativt och idéhistoriskt» perspektiv (s. 14) på Heidenstams historiska roman från 1905 om folkungatiden. De rikligt förekommande och energiskt frilagda mytiska elementen i romanen förenar de båda ambitionerna: intresset för det mytiska låg i tiden – Nietzsche, Wagner, Böcklin är viktiga namn i den idéhistoriska komparationen – och med en mytisk läsart kan man – hävdar Fröberg – »frilägga viktiga mönster» i den »dialog» Heidenstam för »med sitt väsens olika sidor» (s. 18 f.).

Avhandlingsförfattaren koncentrerar sig således på dubbelromanen *Folkungaträdets* första del, *Folke Filbyter*, vilket inte betyder att dess andra del, *Bjälboarvet*, lämnas utan avseende. Täta utblickar görs mot denna, vilket ger ett vidgat operationsområde.

Man kan emellertid fråga sig varför dubbelromanen brutits upp; de skäl som anförs känns inte helt övertygande. *Folke Filbyter* »intar en särställning» och erbjuder, heter det, genom att den är förlagd till en tidsperiod som historikerna inte utforskat, större »möjligheter att forcera koden till hans [Heidenstams] djupaste estetiska ambitioner än vad som är fallet i *Bjälboarvet*». Det låter säga sig, men möjligheten att forcera Heidenstams »kod» hade naturligtvis Fröberg inte avhänt sig om han valt att behandla hela *Folkungaträdet*. Heidenstams historiska berättarteknik och hans ambivalens när det gäller kravet på fakticitet skulle ha blivit klarare belysta om båda delarna i romansviten fått utgöra studieobjekt. Det skall dock erkännas att enbart *Folke Filbyter* erbjuder tillräckligt stort material för undersökningens syften.

När Fröberg behandlar romanen ur en psykologisk-biografisk aspekt infogar han sig i en lång tradition inom Heidenstamforskningen – han pekar själv på en rad föregångare, Fredrik Böök, Harald Elovson, Arne Lidén, Gunnar Axberger och Svante Lovén. Att romanen är framsprungen ur de själsliga »djupskikten» och reflekterar Heidentams »flerskiktade personlighet» (s. 14) är allmänna påståenden som jag kan hålla med om, kanske också att begreppsparet »klassicitet» och »germanism» är förankrade i en »disharmonisk själslig klyvning» (s. 16) hos författaren, men den digra katalog Fröberg upprättat på gestalter i romanen genom vilka Heidenstam låter »olika sidor av sitt väsen komma till tals» – Folke Filbyter, Ulv Ulvsson, Ingemund, Hallsten, Ingevald och Folke jarl, Blot-Sven och finndvärgen Jorgrimme – inger skepsis. Avhandlingsförfattaren avstår dock lyckligtvis från en mer genomförd analys ur detta perspektiv och ger endast sporadiska